

Individuá a ich individuátory

Pavel Cmorej

Diskusia o holých individuách a individuátoroch, ktoré sa s nimi buď stotožňujú, alebo od nich odlišujú, trvá v českej a slovenskej analytickej filozofii už takmer desať rokov. Prvým autorom, ktorý sa tejto problematiky u nás dotkol, bol pravdepodobne P. Kolář. Uviedol ju v podkapitole s titulom *Individua* v monografii Kolář (1999, 105 – 122). Na Kolára čiastočne nadviazal S. Sousedík (2000), ktorý sa v článku o aristotelovskom chápaní individuí okrem iného zaoberal aj základnými pojmami súčasných teórií nahých substrátov, čiže holých individuí. Neskôr sa o túto problematiku začali intenzívne zaujímať priznanci transparentnej intenzionálnej logiky (TIL-ky), ktorí sa vo svojej diskusii zamerali najmä na chápanie holých individuí v prácach autora tejto logiky – Pavla Tichého. Okrem M. Duží, P. Maternu, V. Svobodu, K. Šebelú a autora tohto článku sa na nej podieľal aj J. Raclavský, ktorý na túto tému uverejnil azda najviac príspevkov. Len minulého roku mu vyšli tri state, dve z nich v časopise *Organon F* (pozri Raclavský, J. 2008, 2008a, 2008b). Pohybuje sa pritom prevažne v konceptuálnom rámci TIL-ky, hoci na rozdiel od ostatných diskutérov (s výnimkou P. Kolára) sa snaží zasadiť úvahy o holých individuách aj do širšieho filozofického a historického kontextu. V článku Raclavský (2008a) podrobnejšie analyzuje aj niektoré z mojich úvah a názorov, ktoré som prezentoval v stati Cmorej (2006). V tomto príspevku by som chcel nadviazať na jeho analýzu a reagovať na kritické pripomienky, ktoré mi v ňom adresoval (najmä na s. 497 – 503). Týkajú sa môjho pokusu o explikáciu pojmu individuátora na pozadí Tichého TIL-ky.

1. Názorová výmena medzi Raclavským a mnou vychádza z Tichého charakteristiky individuátora, uvedenej v monografii Tichý (1988, 211), kde okrem iného píše, že „účelom abstrakcie nie je *zbaviť* individuum jeho vlastností, ale konceptuálne ich od neho oddeliť. ... Individuum, ktoré je striktné odlíšené od vlastností, ktoré náhodou exemplifikuje, nie je nič iné ako čistý individuátor“ (Tichý 1988, 211). Tichý tu uvažuje o myšlienkovom akte, pri ktorom abstrahujeme od

kontingentných vlastností individua a tak získame „čistý [pure] individuátor“ tohto individua. V tejto súvislosti som si v článku Cmorej (2006, 155) položil otázku, či „výsledkom abstrahovania od kontingentných vlastností nejakého individua I je ... (i) individuum I, (ii) holé individuum odlišné od I alebo (iii) iná entita“, teda vlastne otázku, čo je čistý individuátor (členenie otázky na zložky (i) – (iii) vkladám dodatočne). Na margo podotázky (i) vzápätí konštatujem, že keby „individuátor bol totožný s I, pojem individuátora by bol zbytočný“, takže musí „existovať nejaký rozdiel medzi I a jeho individuátorom“. Potom skúmam alternatívu (ii), ktorú tiež odmietam a ako najpriateľnejšiu prijímam možnosť (iii), v rámci ktorej uprednostňujem chápanie, podľa ktorého individuátor je istý pojem, a *nie individuum* (či už holé alebo so všetkými svojimi vlastnosťami).

Pristavme sa najprv pri podotázke (i) a mojej odpovedi na ňu. Keby výsledkom abstrahovania od kontingentných vlastností I bolo individuum I so *všetkými jeho vlastnosťami*, tak týmto aktom by sme nič nové vo sfére individuí nezískali (nijaké iné individuum ako I). Byť individuátorom individua I je v tomto prípade to isté ako byť individuum I (individuum I = individuátor individua I). Keď to zovšeobecníme, môžeme povedať, že pre každé individuum x platí, že individuátorom x je x. Nové tu je iba označenie individuí názvom „individuátory“.

V úvode svojej analýzy môjho textu Raclavský zavádza predikát RI označujúci vlastnosť byť čistým (rýdzim) *individuátorom* a predikát HI označujúci vlastnosť byť holým *individuumom*, a hneď sa púšťa do komentára k dvom vetám, ktorými odmietam stotožnenie individuátora s individuum I. V jeho analýze vystupuje namiesto môjho protagonistu I vlastnosť byť holým individuum HI. Podotýkam, že písmeno „I“, ktoré v mojich úvahách zastupuje bližšie neurčené individuum, nemá v menách vlastností „HI“, „RI“ nijaký samostatný význam. Tieto mená sú z logického hľadiska jednoduché výrazy označujúce vlastnosti. Nechápem, prečo Raclavský na to neupozornil alebo nezaviedol vhodnejšie označenia. Obávam sa, že zvolil pre ne názvy, ktoré sú veľmi zavádzajúce, pretože čitateľ, ktorý čítal môj článok, si ich môže mýliť s výrazmi, ktoré patria do tej istej kategórie ako mená a premenné individuí. Budem to však rešpektovať a vychádzajúc z jeho textu predpokladať, že moje výrazy „individuum I“, „(bližšie neurčené) holé individuum“ a „individuátor individua I“ (napospol typu 1)

nahradil vo svojich úvahách českými ekvivalentmi názvov „byť individuom“, „byť holým individuom“ a „byť rýdzim individuátorom“ (prvý z mojich výrazov prvým menom vlastnosti, druhý druhým... atď.). Žiaľ, nie vždy dôsledne. Moju otázku, či individuátor individua I je totožný s I, netransformoval na otázku, či vlastnosť byť individuátorom je totožná s vlastnosťou byť individuom, teda či $RI = \text{vlastnosť byť individuom}$, ale na otázku, či $RI = HI$. Neviem, či príčinou tejto zámény bola nepozornosť alebo presvedčenie, že vlastnosť byť individuom je totožná s vlastnosťou HI, ktoré v stati odmietam, pretože za holé pokladám iba individuum bez kontingentne mu prislúchajúcich vlastností. Rozhodnutie nazvať holým individuom, ktoré má v každom *možnom* stave vecí nejaké kontingentné vlastnosti (utvárajúce jeho vlastnostné „oblečenie“), je podľa mňa veľmi zavádzajúce, pretože nejednému čitateľovi unikne, že holým sa tu nazýva individuum, ktoré *nemôže* byť holé v intuitívnom zmysle slova. Stručnú úvahu o tom, že medzi individuom I a jeho individuátorom musí existovať nejaký rozdiel, Raclavský rekonštruuje ako *argument*, ktorým sa usilujem dokázať výrok „Je nutné, že $HI \neq RI$ “. Túto analýzu musím odmietnuť ako neadekvátnu, a to z viacerých dôvodov.

a) V odpovedi na podotázku (i) nič nedokazujem, iba konštatujem, že ak individuátor stotožníme s individuom I, tak zavedenie individuátora je zbytočné (je to môj názor, ktorý som v článku nerozvíjal ani nezdôvodňoval). Navyše i keby som sa o niečo podobné pokúšal, tak by to nebola nerovnosť „holé I \neq individuátor I“, ale „I \neq individuátor I“, kde pod individuátorom I nerozumiem vlastnosť ako Raclavský, ale entitu typu ι , čiže individuum.

b) Namiesto mojej úvahy o bližšie neurčenom *individuu* I Raclavský analyzuje svoju rekonštrukciu, v ktorej vyradil I z hry a nahradil ho vlastnosťami HI, RI, teda prešiel od mojej úvahy o entitách typu ι k úvahe o vlastnostiach typu $(\sigma)_{\tau\omega}$. Týmto posunom zmenil perspektívu môjho stanoviska a zakryl problémy, ktoré sú viditeľnejšie z môjho pohľadu. Podotýkam, že o individuu uvažuje aj Tichý, stačí si prečítať poslednú vetu uvedenej citácie, v ktorej charakterizuje individuátor ako *individuum*, „ktoré je striktné odlíšené od vlastností, ktoré náhodou exemplifikuje“ (Tichý 1988, 211). Tichého individuátor nie je vlastnosť ako u Raclavského, ale individuum. Aj G. Bergmann, na ktorého sa odvoláva Raclavský (s. 498, kde ho aj cituje), pokladá indi-

viduátor za holé *individuum*. Tým nechcem povedať, že interpretácia výrazov „holé individuum“ a „individuátor“ ako výrazov označujúcich vlastnosti, je nekorektná, vôbec nám však nebráni pri skúmaní presunúť dôraz a pozornosť z vlastností na ich nositeľov.

c) Obávam sa, že Raclavskému unikla v mojej stati pasáž, v ktorej sa na s. 154 prihovám za také vymedzenie holého individua, podľa ktorého holé individuum nemá kontingentné vlastnosti. Zvrat „holé individuum odlišné od I“ v otázke, ktorú som položil za citátom z Tichého, znamená individuum bez kontingentných vlastností. Vo svojej stati som síce uviedol a skúmal viacej chápaní holého individua, ale pri každom z nich platí, že holé individuum nemá kontingentne mu prislúchajúce vlastnosti. V tomto zmysle budem termín „holé“ používať aj v tomto článku. Vo svojej stati som sa pokúšal zdôvodniť názor, že Tichého individuátor nie je holé individuum bez kontingentných vlastností (Cmorej 2006, 155). Jednoznačne to však možno povedať iba o jeho staršom chápaní holosti, ktoré treba odlišiť od menej jednoznačného chápania naznačeného v monografii Tichý (1988). Aby som odlišil Tichého pojmy holého individua od chápania, ktoré preferujem vo svojej stati z roku 2006 i v tomto článku, budem ich označovať výrazmi „holé_I“, „holé_{II}“ (prvý pre jeho staršie a druhý pre novšie chápanie holosti). Som presvedčený, že holé_I individuum nie je holé, mám však isté pochybnosti o tom, či to platí aj o individuu, ktoré je holé_{II}.¹ Na rozdiel odo mňa Raclavský sa prikláňa k vymedzeniu, podľa ktorého holé individuum je individuum so všetkými svojimi vlastnosťami vrátane kontingentných. Jeho chápanie holosti sa s výnimkou istých detailov zhoduje s holosťou_I P. Tichého a všetko nasvedčuje tomu, že holosť_{II} považuje za totožnú s holosťou_I. Nielen to, podľa Raclavského holosť_I je vlastne triviálna vlastnosť byť individuum.

V diskusii treba pamätať na to, že termín „holé individuum“ má viacej významov (čo Raclavský veľmi dobre vie), a že v záujme dorozumenia treba explicitne stanoviť, čo pod týmto termínom rozumieme a všimnúť si, čo pod ním rozumie partner, s ktorým diskutujeme.

¹ Tichého chápaním holosti_{III} a problémami, ktoré s ním súvisia, sa budem zaoberať v inej práci.

Vráťme sa teraz k Raclavského analýze môjho „argumentu“. Začína ju pripomienkami k „záveru“, za ktorý pokladá výrok „Nevyhnutne platí, že $RI \neq HI$ “. Vychádza pritom z Tichého „stotožnění ryziho individuátoru RI s holým individuem HI“ (Raclavský 2008a, 497). To znamená, že vlastnosť HI stotožňuje s Tichého holosťou. Tvrdenie o nevyhnutnosti vety „ $RI \neq HI$ “ (presnejšie, „ $RI \neq \text{holosť}_i$ “) by som rozhodne nedokazoval, pretože podľa môjho názoru Tichého výrazy (resp. ich slovenské preklady) „byť holým individuum“ a „byť individuátorom“, ktoré Raclavský nahradil skratkami „HI“, „RI“, sú číre synonymá, v čoho vyplýva, že veta „ $HI = RI$ “ je analyticky pravdivá (a „záver argumentu“ kontradikcia, čo si myslí aj Raclavský). Pokiaľ viem, Tichý nikde ani len nenaznačil, že by sa význam slova „individuátor“ niečím líšil od významu termínu „bare individual“ (holé individuum). Jeho prívlastok „pure“, t. j. „čistý“ či „rýdzí“ (ako ho prekladá Raclavský) pred slovom „individuátor“ je iba štylistickou ozdobou, ktorá má zdôrazniť logickú čistotu individuátora zbaveného kontingentných nečistôt. Zo sémantického hľadiska je redundantný, pretože logická čistota individuátora vyplýva z vymedzenia jeho povahy.

Po komentári k „záveru argumentu“ nasleduje poznámka k údajnej premise, ktorou je podľa Raclavského veta „ $(HI = RI) \rightarrow (Z\text{bytečný } ({}^0RI))$ “. Vo svojom článku to nikde netvrdím. Aj v citácii, ktorú uvádza Raclavský na s. 497, čierne na bielom stojí: „Keby individuátor bol totožný s I [teda nie s HI!], pojem individuátora by bol zbytočný“ (Cmorej 2006, 155). Do Raclavského jazyka vlastností by som to preložil skôr takto: „ $((RI = \text{vlastnosť byť individuum}) \rightarrow (Z\text{bytočný } ({}^0RI)))$ “. V jeho koncepcii je to vlastne jedno, pretože v nej platí: vlastnosť byť individuum = $HI = RI$. Máme tu tri názvy tej istej vlastnosti. Ak vlastnosť RI vymedzíme tak, že bude totožná s vlastnosťou byť individuum, tak antecedent implikácie bude analyticky pravdivý a celá implikácia so zreteľom na empirický charakter konzekventa bude kontingentný výrok, s čím treba pri jej uplatnení v argumentácii počítať (abstrahujem od vágnosti a relatívnosti pojmu užitočnosti). Súhlasím s Raclavským, že taká premissa môže byť nepravdivá, môže však byť aj pravdivá.

Nepochopil som, prečo si Raclavský myslí, že Tichý sa snaží vysvetliť pojem čistého individuátora *pojmom* holého individua a naopak, keď je presvedčený, že $RI = HI$, z čoho vyplýva, že totožné sú aj ich

trivializácie. Kto pozná HI, pozná aj RI, a kto pozná trivializáciu HI pozná aj trivializáciu RI. Teda totožné sú nielen vlastnosti HI, RI, ale aj pojmy ${}^0\text{HI}$, ${}^0\text{RI}$, takže je zavádzajúce tvrdiť, že „objekty determinované oboma pojmy-konstrukciami jsou identické“ (Raclavský (2008a, 497), pretože tu nemáme dva pojmy, ale jeden. Vysvetlenie pojmu individuátora RI pomocou pojmu HI sa tu redukuje na konštatovanie, že výraz „RI“ označuje tú istú vlastnosť ako nám už známy výraz „HI“.

Domnievam sa, že ak $\text{RI} = \text{HI}$, tak nemôžeme konzistentne tvrdiť ani to, že čitateľovi môže byť „RI dôvernejší než HI“ (Raclavský 2008a, 497 – 498), pretože z toho vyplýva, že RI je mu dôvernejšie známe ako RI, čo význam slova „dôvernejšie“ vylučuje. Dôvernejšie známy mu môže byť iba jeden z dvoch rôznych názvov uvažovanej vlastnosti.

V zhrnutí svojej analýzy môjho údajného argumentu o zbytočnosti pojmu RI v prípade jeho stotožnenia s HI Raclavský píše, že plauzibilitnosť „tohoto argumentu... závisí na prijatí netotožnosti HI a RI. Já jsem se přiklonil k tomu ji nepřijmout...“ (Raclavský 2008a, 498). Ako som už uviedol, so zreteľom na synonymickosť „HI“ s „RI“ v Tichého terminológii som ju neprijal ani ja, takže som nemal dôvod ju dokazovať, nehovoriac o tom, že na zbytočnosť RI nepriamo poukazujem v prípade stotožnenia RI s vlastnosťou byť individuum, a nie s HI, ako sa domnieva Raclavský. Nepriamo preto, že neuvažujem o vlastnostiach, ale o indivídium I a jeho individuátore.

V poslednom odseku s. 498 sa Raclavského pozornosť presúva na prípadnú námietku proti jeho interpretácii výrazov „holé individuum“, „rýdzi individuátor“ ako predikátov označujúcich isté vlastnosti (prečo ten plurál, keď ide o jednu a tú istú vlastnosť?). Nemožno ich snáď interpretovať ako výrazy označujúce entity iného typu? Nižšie naráža na to, že „v citáciach z Cmorej (2006) se vyskytují jiné obraty než u Tichého, totiž: ‚individuum I, jež je holé, resp. ‚holé individuum I‘, a dále ‚ryzí individuátor I‘“. Ďalej však sám ukazuje, že tieto „obraty“ možno transformovať na výrazy, v ktorých adjektívum „holé“ vystupuje ako predikát označujúci vlastnosti, s čím bezvýhradne súhlasím. Na margo výrazu „individuátor“ však Raclavský poznamenáva, že „obrat ‚ryzí individuátor‘ nemusí být jednomyslně vykládán coby jméno vlastnosti individuí“ (Raclavský 2008a, 499). Mohlo by to byť napríklad aj meno funkcie, ktorá ľubovoľnému indivídium x priradí x .

Hoci to nenapísal, pravdepodobne mal na mysli funkciu, ktorá každému individuu priradí jeho individuátor. Vzápätí však dodáva, že by bolo kategorickou chybou „kladení rovnosti mezi vlastnost HI a onu funkci ‚individuátor I‘“, čo pokladám za samozrejme, nie však za dôvod na odmietnutie tejto funkcie, ku ktorému sa pravdepodobne prikláňa Raclavský. Bude však jednoznačne určená až vtedy, keď bude jasné, aké entity majú vlastnosť byť individuátorom. V rámci TIL-ky to bude objekt typu (α) , kde α je typ individuátora. V koncepcii, ktorú zastáva Raclavský, táto funkcia priraduje každému individuu x individuum x . Zachytáva práve to, čo mi na tejto koncepcii prekáža a čo ma viedlo k záveru, že tento pojem individuátora (v zmysle triviálnej vlastnosti) je zbytočný.

2. V odpovedi na podotázku (ii) analyzujem aj možnosť splynutia individuátora s holým *individuum*, „ktoré má na rozdiel od *I* iba jeho esenciálne vlastnosti“ (Cmorej 2006, 155). Holosť tu znamená niečo iné ako Raclavského HI. Ďalej píšem, že také „individuum by bolo rôzne od *I*, malo by však tie isté esenciálne vlastnosti ako *I*“. Aj v tomto prípade ide o hľadanie, v ktorom sa najprv predpokladá totožnosť individuátora s holým individuum, a končí záverom, že individuátor nie je totožný s holým individuum odlišným od *I*, lebo také individuum neexistuje. Je to obyčajné *reductio ad absurdum*, z ktorého vyplýva, že individuátor „nemôže byť holým *individuum*, ktorému sa upierajú kontingentné vlastnosti individua *I*“ (s. 155).

Pri skúmaní tohto argumentu Raclavskému unikli štyri „drobnosti“. (i) Výraz „individuátor“ tu ešte nemá úplne určený význam. Vieme iba to, že je to *individuum* „striktne odlišené od vlastností, ktoré náhodou exemplifikuje“ (Tichý 1988, 211). Úlohou naznačenej úvahy je preskúmať, či by to nemohla byť holá časť individua *I*, ktorú dostaneme, keď *I* uprieme kontingentne mu prislúchajúce vlastnosti. Výsledkom hľadania je zistenie, že stotožnenie individuátora s holou časťou *I* vôbec neprichádza do úvahy. (ii) V texte sa *explicitne* predpokladá, že *I* aj jeho holá časť sú entity typu ι . (iii) Typ individuátora je predmetom hľadania, pri ktorom sa *predpokladá* jeho totožnosť s holým individuum a teda aj ten istý typ ι , aký má holá časť *I*. (iv) Moja úvaha sa pohybuje na *rozhraní* určitých intuícii a Tichého logiky, nie v jej rámci. Raclavský sa snaží za každú cenu všetko vtiesnať do kon-

ceptuálneho aparátu Tichého TIL-ky a na všetko kladie rigorózne nároky tohto systému. To nie je korektný prístup k analýze pojmov, ktoré ešte len explikujeme a hľadáme ich miesto v aparáte TIL-ky.

Zavádzajúca je aj Raclavského rekonštrukcia mojej argumentácie. Kým v mojom texte H predstavuje „holé individuum s esenciálnymi vlastnosťami I“ (bez kontingentne mu prislúchajúcich vlastností!), Raclavský pod H rozumie individuátor, čo postavenie problému i argumentáciu skresľuje. V mojej úvahe sa skúma, či H vymedzené ako individuum, ktoré má iba esenciálne vlastnosti individuá I (a nijaké iné), vôbec existuje, a z predpokladu o jeho existencii sa odvodzuje spor. Výsledkom je záver, že H neexistuje, takže individuátor „nemôže byť holým *individuom*“ bez kontingentných vlastností. Otázka, či existuje individuátor, zostáva však otvorená. Keby som pod H rozumel individuátor ako Raclavský, musel by som konštatovať, že individuátor neexistuje.

Raclavský kritizuje aj moju odpoveď na podotázku (ii) a na s. 500 dokonca konštatuje, že „Tento argument lze zpochybnit několika způsoby.“ Najprv mi vyčíta, že v rovnosti stotožňujúcej individuátor s holým individuom (takisto v nerovnosti, v ktorej sa konštatuje ich rôznosť) nevystupujú výrazy označujúce entity toho istého typu ι , čo nie je pravda. Čitateľa odkazujem na body (i), (ii) uvedené v odseku o 15 – 20 riadkov vyššie, a text mojej state.

Ďalej mi vyčíta, že proponentom teórie holých individuí, ktorí pracujú s pojmom rýdzi individuátor, podsúvam multiplikáciu entít, pri ktorej sa akceptujú „kromě běžných individuí i individua, jež jsou individuátory těch běžných individuí“ (s. 500). Nemal som v úmysle niekomu niečo podsúvať, no keďže Tichý charakterizuje individuátor ako *individuum* a možnosť stotožnenia individuátora s individuom (so všetkými jeho vlastnosťami) som už zamietol, skúmal som aj „možnosť“, či individuátor nie je individuom, ktoré je holou časťou individuá. Záver, že táto alternatíva neprichádza do úvahy, svedčí nad slnko jasnejšie, že túto „možnosť“ odmietam, a s ňou aj predpoklad, že individuátor je holá časť individuá.² Nielenže nikomu nič nepodsúvam, ale dokonca ukazujem, že multiplikácia, ktorú mi vyčíta Raclav-

² Tento predpoklad vyvracia aj téza, ktorú som zdôvodnil v stati Cmorej (2006, 147 – 150), pretože podľa nej holé individuá (typu ι) nejstávajú.

ský, je nemysliteľná. V tejto súvislosti musím zdôrazniť, že pod holým individúom tu nerozumiem Tichého holé₁ individúum, ale individúum bez kontingentných vlastností. Nevieam, či Raclavský vzal túto skutočnosť do úvahy, pretože v citácii, ktorú uvádza na s. 500, vynechal dôležitý dodatok o tom, že holé individúum, o ktorom je v nej reč, nemá kontingentné vlastnosti.

Nie je mi jasné, či za spochybnenie mojej argumentácie uvedenej v odpovedi na podotázku (ii) mám pokladať aj „zaujímavá zistení“, ku ktorým Raclavský dospel na s. 501. S poľutovaním musím konštatovať, že tu si Raclavský pomýlil holé individúum, vystupujúce v mojej argumentácii, s individuátorom v zmysle *pojmu*, ktorý sa v nej vôbec nevyskytuje. Keďže jeho zistenia sa mojej argumentácie netýkajú, nebudem sa nimi zaoberať a čitateľa unúvať skúmaním detailov, ktoré nie sú v danom kontexte relevantné. Z toho istého dôvodu obídem aj „ďalší dôležité zistení“, ktoré spomína v prvom odseku s. 502.

3. Chcel by som sa však pristaviť pri Raclavského výhradách k mojej explikácii individuátora bližšie neurčeného individua I. V stati Cmorej (2006, 154 – 156) ho definujem ako význam deskripcie $(\lambda w)(\lambda t)(\lambda x).x = I$ (intuitívne: to jediné individúum x , pre ktoré platí, že $x = I$). V Tichého sémantike týmto významom je istá konštrukcia, ktorú tu nebudem podrobnejšie rozoberať, treba však poznamenať, že ide o konštrukciu, ktorá konštruuje funkciu priradujúcu každému svetamihu individúum I. Na s. 499 Raclavský píše: „Domnívam se, že tato explikace ryzího individuátoru nepokrývá to, co uvažoval Tichý“ (Raclavský 2008a, 499). To pripúšťam, nie som si však tým taký istý ako Raclavský. Hoci uznáva, že aj táto explikácia môže byť relatívne vhodná na analýzu niektorých výrazov, vzápätí mi vyčíta, že „Tichý o žádném jednotlivém individuu, jakým je I [spomenuté v deskripcii $(\lambda w)(\lambda t)(\lambda x).x = I$], nepíše“ (Raclavský 2008a, 500). Myslím, že pravda je trochu iná.

a) Tichý sa síce nezmieňuje o I, ale individuátor charakterizuje ako „*individuum*, ktoré je striktné odlíšené od vlastností, ktoré náhodou exemplifikuje“ (kurzíva – P. C.), čo som už citoval. Nevymedzuje sa tu *vlastnosť* byť individúom alebo individuátorom, ale individuátor ako *individuum*. Tento prístup Tichý zvolil aj v niektorých príkladoch. Ba i Raclavský na s. 502, hoci v trochu inej súvislosti, napísal, „že Tiché-

mu spíše než o uchopování vlastnosti šlo o uchopení individua“. Lenže ak mu o individuuum išlo vo vete, ktorú Raclavský cituje na s. 502, tak prečo to neplatí o výroku, ktorý jej v Tichého texte „bezprostredne“ predchádza a ktorý cituje na s. 497?!

b) Výraz „I“ v uvedenej deskripcii zastupuje ľubovoľné, bližšie neurčené individuuum, nie je to teda meno konkrétneho individua, ale nešpecifikovaná individuová konštanta. Pri tomto prístupe sa náš pohľad presúva z vlastností individuí na ich nositeľov a na prejavy týchto vlastností na jednotlivých individuách. Umožňuje nám skúmať zloženie spektra vlastností, ktoré prislúchajú jednotlivým (ale ľubovoľným!) individuám či individuátorom. To však neznamená, že výrazy „individuuum“, „individuátor“ či „holé individuuum“ tu strácajú svoj vlastnostný charakter a úvahy o ich nositeľoch patričnú všeobecnosť. Nemôžem preto súhlasiť s Raclavským, ktorý na s. 500 napísal: „považujeme-li, jak to určití ontologové činí, za přirozené říkat výpovědi jako ‚Ryzí individuátory individuují svět‘, a pod..., problematizovaná explikace není použitelná, neboť vždy musí předvést celý seznam deskripční tvaru ‚to jediné individuuum, které je totožné s I_k' , aby příslušným výrokem mohla hovořit o všech individuích, I_1, \dots, I_n , jež individuují svět“. Deskripcia $(\lambda w)(\lambda t)(\iota x).x = I$ je vlastne schéma, v ktorej „I“ ako nešpecifikovaná konštanta zastupuje ľubovoľné individuuum. Myslím, že táto schéma poskytuje jednoznačnú predstavu o tom, čo je individuátor vo všeobecnosti, resp. akú stavbu má pojem, ktorý vyčleňuje individuuum *výlučne* prostredníctvom jeho esenciálnych vlastností. Taký pojem spĺňa podmienku odlišenia individua „od vlastností, ktoré [individuuum] náhodou exemplifikuje“ vytýčenú Tichým. V tomto pojme sa totiž individuuum neprpisuje žiadna z týchto vlastností.³ Ten, kto tejto schéme rozumie, pochopí aj vetu „Ryzí individuátory individuují svět“. Zoznam všetkých deskripcií tvaru „to jediné individuuum, ktoré je totožné s I_k “ na to vôbec nepotrebuje.

Čitateľ, ktorý je oboznámený s Tichého teóriou konštrukcií, si môže položiť otázku, či v TIL-ke by sa pojem individuátora nedal explikovať aj pomocou trivializácie. Ide o operáciu vyčlenenia či výberu

³ Technickým problémom daným možnosťou ten istý pojem vyjadriť pomocou iných premenných sa tu nemusíme zaoberať. Rieši ho Maternova teória pojmov.

ľubovoľnej entity E, ktorou sa E iba vyčlení a v rámci tejto operácie ponechá bez zmeny. Táto operácia sa označuje symbolom „0“ umiestneným ako horný index naľavo od výrazu označujúceho trivializovaný objekt (napr. 0I je trivializácia individua I, ktorá konštruuje I). Na prvý pohľad sa zdá, že individuátor individua I by sme mohli definovať ako pojem 0I . Problém je však v tom, že individuum, ktoré trivializáciou vyčleňujeme, je individuum so všetkými jeho vlastnosťami, a výsledkom trivializácie je také isté individuum ako pred operáciou trivializácie. V tejto operácii chýba Tichým požadované odlíšenie individua od vlastností, ktoré exemplifikuje iba „náhodou“.

Prednosťou pojmu, ktorý vyjadruje deskripcia $(\lambda w)(\lambda t)(\iota x).x = I$, je práve toto odlíšenie. Navyše, význam deskripcie $(\lambda w)(\lambda t)(\iota x).x = I$ je intuitívne prijateľnejší ako význam výrazu „ 0I “, ktorý poznajú iba čitatelia oboznámení so základmi Tichého teórie konštrukcií. Myslím, že je adekvátnejší aj preto, že sa v ňom vyskytuje identita a individuum sa týmto významom *identifikuje* ako objekt totožný s I. Taký individuátor je vlastne aj identifikátor individua I a navyše vyčleňuje všetky esenciálne vlastnosti I vyplývajúce z explicitne uvedenej vlastnosti $\lambda w\lambda t\lambda x.x = I$, ktoré sú týmto vyčlenením odlíšené od jeho kontingentných atribútov.

Hoci Raclavský venoval môjmu textu vo svojej stati nemálo miesta, jeho hlavným cieľom bola explikácia rýdzeho individuátora v pojmovom aparáte TIL-ky (Raclavský 2008a, 503 – 506).⁴ Žiaľ, definíciu individuátora, ktorú predložil na s. 504, musel pre elementárnu chybu, na

⁴ Pod touto explikáciou sa na s. 504 vyskytuje poznámka, ktorej celkom nerozumiem. Raclavský v nej tvrdí, že pri svojej explikácii individuátora nehovorím „o abstrakci... čiastočne esenciálnych vlastností“. Podotýkam, že vôbec nehovorím o abstrahovaní od esenciálnych vlastností, ale iba od vlastností, ktoré individuú prislúchajú kontingentne. Všimol si to aj Raclavský, ktorý v texte nad poznámkou píše, že v tejto explikácii sa podľa mňa „neabstrahuje... od esenciálnych vlastností“. Chcel však asi dodať, že sa neabstrahuje ani od čiastočne esenciálnych vlastností individua, čo v mojej formulácii chýba. Ak je táto interpretácia správna, tak musím protestovať. V opise konceptuálnej operácie, pri ktorej individuum odlíšime „od vlastností, ktoré náhodou exemplifikuje“, čierne na bielom stojí: „Oddelia sa pri nej nevyhnutné vlastnosti individua I od kontingentných, vyčlenia sa jeho esenciálne vlastnosti a od ostatných vlastností sa *abstrahuje*.“ Raclavskému uniklo, že nevyhnutné vlastnosti individua I (resp. „jeho esenciálne vlastnosti“) zahŕňajú aj jeho čiastočne esenciálne vlastnosti.

ktorú ho upozornil P. Materna, dodatočne odvolať a v oprave Raclavský (2009) nahradiť inou explikáciou, ktorou sa v tomto článku nebudem zaoberať. Bráni mi v tom nielen nedostatok miesta, ale aj skutočnosť, že jej rozbor treba spojiť s podrobnejšou analýzou Raclavského názorov prezentovaných v stati Raclavský (2008), v ktorej sa pokúša o explikáciu pojmu holého individua v diele P. Tichého a novú formuláciu jeho koncepcie holých individuí.

Na margo Raclavského kritiky zameranej na niekoľko strán mojej state musím s poľutovaním konštatovať, že je výsledkom nepozorného čítania a nepochopiteľnej dezinterpretácie niektorých formulácií z článku Cmorej (2006). V predchádzajúcej diskusii, ktorú sme viedli o holých individuách, som mal dojem, že si lepšie rozumieme. Raclavský si moje názory najprv preložil, resp. transformoval do svojej koncepcie a jej jazyka, pričom ich neprípustne skreslil, a potom ma za tieto názory a s nimi spätú argumentáciu skritizoval. Taká kritika sa nemohla nemnúť svojho cieľa. Chápem, že text, ktorý analyzoval, je miestami veľmi stručný, napriek tomu si však myslím, že stať ako celok poskytuje primeranú oporu na adekvátnejšiu interpretáciu. V prípadnej ďalšej diskusii treba jasne oddeliť problémy týkajúce sa interpretácie Tichého textov a chápania jeho pojmov od otázok, ktoré sa vynárajú pri pokusoch o vlastný prístup k problematike holých individuí a individuátorov. Nesmieme pritom zabúdať na banálne poučenie, že za tým istým výrazom sa môžu skrývať rôzne pojmy, a že ak chceme s niekým konštruktívne diskutovať alebo ho kritizovať, musíme si jeho pojmy osvojiť, a nie ich svojvoľne prispôbovať národom vlastného pojmového aparátu. Všetkým nedorozumeniam sa asi nikdy nevyhneme, môžeme ich však výrazne zredukovať.⁵

*Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
filoorgf@savba.sk*

⁵ Táto stať bola napísaná v rámci grantovej úlohy 2/0162/09 *Jazyk, sémantika, kontext*.

Literatúra

- CMOREJ, P. (2006): Holé individuá a predikácia. In: Zouhar, M. (ed.): *Jazyk z pohľadu sémantiky, pragmatiky a filozofie vedy*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 137 – 161.
- KOLÁŘ, P. (1999): *Argumenty filozofické logiky*. Praha: Filosofia.
- RACLAVSKÝ, J. (2008): Reformulating Tichý's Conception of Bare Individuals. *Organon F* 15, No. 2, 143 – 167.
- RACLAVSKÝ, J. (2008a): Ryzí individuátory a holá individua. *Organon F* 15, No. 4, 493 – 507.
- RACLAVSKÝ, J. (2008b): Holá individua nejsou bez vlastností. In: Zouhar, M. (ed.): *Jednotliviny, všeobecniny, významy*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 158 – 172.
- RACLAVSKÝ, J. (2009): Ryzí individuátor: oprava definice. *Organon F* 16, No. 2, 247 – 249.
- SOUSEDÍK, S. (2000): Aristotelské pojetí individua v dnešní filozofické diskusi. *Organon F* 7, No. 1, 1 – 12.
- TICHÝ, P. (1988): *The Foundations of Frege's Logic*. Berlin – New York: Walter de Gruyter.

Katedra filozofie FF ZČU ve spolupráci s Filozofickým ústavem AV ČR
pořádají odborný seminář

WITTGENSTEIN

29.-30.10.09 SP319 KFI ZČU

Kontaktní osoby: L. Dostálová (KFI), T. Marvan (FLÚ), R. Schuster (KFI)
Anotace příspěvků zasílejte do 30.9.09 na adresu: schust@kfi.zcu.cz

